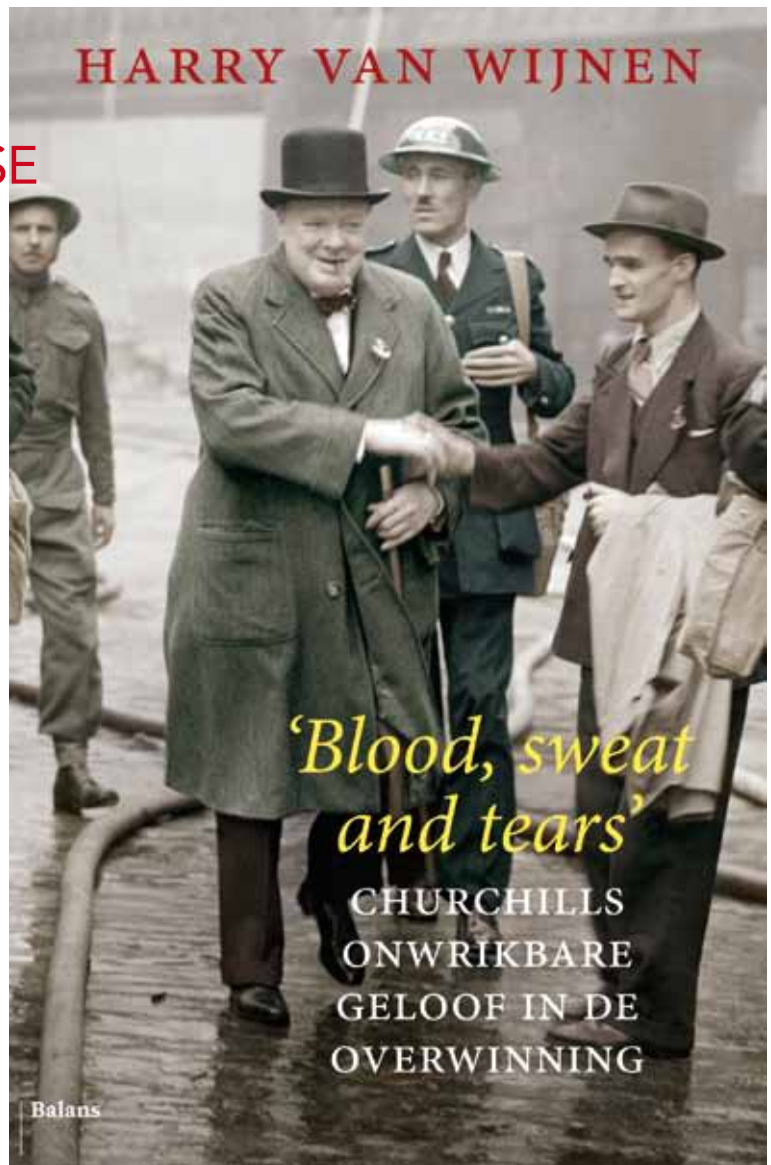

VAN OORLOGSHITSER TOT SYMBOOL VAN BRITSE ONVERZETTELIJKHEID

In juni 1940 staat Groot-Brittannië er alleen voor in haar strijd tegen een vijand die heerst op het continent en die onoverwinnelijk lijkt. De achttien maanden die volgen (tot de intrede in de oorlog van de Verenigde Staten in december 1941) blijken achteraf cruciaal te zijn om het scenario te voorkomen dat Robert Harris in zijn roman *Vaderland* beschrijft: een Europa onder Duitse heerschappij met de Britse regering in ballingschap. De Britten staan met de rug tegen de muur en de roep om vredesonderhandelingen wordt steeds luider. In zijn monografie *Blood, sweat and tears* beschrijft Harry van Wijnen deze hachelijke periode en de enthousiasmerende rol die Winston Churchill daarin speelt. Als bronnen gebruikt hij onder andere dagboeken, krantenberichten en onderzoeksgegevens uit die tijd. De auteur beschrijft Churchill als de onverzettelijke politicus die de eindoverwinning nooit uit het oog verliest. Maar ook als de parlementaire democraat die de werkelijkheid nooit mooier neerzet dan hij is. Want al in zijn eerste ('blood, sweat and tears')-toespraak in mei 1940 bereidt hij zijn landgenoten voor op een lange periode van tegenslagen voordat ze zelfs maar aan de eindoverwinning kunnen gaan denken. Die periode van bloed, zweet en tranen breekt een maand later al aan

en het land krijgt in de volgende anderhalf jaar klap na klap te verduren. Op militair vlak leggen de Britten het telkens af tegen een sterkere en vooral beter voorbereide tegenstander. Op enkele cruciale momenten zijn er zelfs wonderen nodig om een totale nederlaag te voorkomen. Zo ontsnappen in juni 1940 ruim driehonderdduizend manschappen uit Duinkerken omdat Hitler niet doorpakt. En kruipt de RAF een paar maanden later tijdens de Battle of Britain door het oog van de naald omdat de Luftwaffe plotseling het offensief opgeeft en daardoor vergeet de genade-stoot uit te delen. Tegenover de vele tegenslagen kan Groot-Brittannië slechts enkele magere

en blamerende overwinningen plaatsen, zoals de vernietiging van een deel van de Franse vloot in de haven van Oran (een *sitting duck*) en het tot zinken brengen van het Duitse slagschip *Bismarck* (waarvoor een vloot van veertig Britse schepen nodig was!). Aan het thuisfront is de situatie in die periode even beroerd. Londen wordt dagelijks gebombardeerd. 's Nachts slapen Londenaren massaal in de ondergrondse waar een uniek soort samenleving ontstaat met enerzijds uit hun huizen gebombardeerde mensen en anderzijds de dagelijkse forenzen. Het favoriete doel van de Luftwaffe blijkt East End te zijn. Men hoopt hiermee te bereiken

'BLOOD, SWEAT AND TEARS'. CHURCHILLS ONWRIKBARE GELOOF IN DE OVERWINNING. Harry van Wijnen (Balans, Amsterdam 2013), 400 blz., € 29,95

dat de Londense arbeidersbevolking in opstand komt tegen het establishment. Dat gebeurt niet, al zijn er wel flinke ergernissen. Want terwijl veel East Enders hun huis kwijt zijn, staan er elders in Londen veel woningen van rijken leeg omdat de eigenaren het einde van de oorlog liever afwachten in hun veilig gelegen buitenhuizen. Churchill is volgens de auteur de persoon die in deze moeilijke periode onophoudelijk de moraal en strijdlust van de Britten aanmoedigt door middel van zijn speeches, radiopraatjes en uitstraling. Dat Churchill tot een politieke grootheid uitgroeit, is aanvankelijk helemaal niet zeker. Velen zien hem in het begin als de oorlogshitser uit de jaren dertig en als buitenbeentje vanwege zijn archaïsche (lees: Shakespeareaanse) taalgebruik. Maar langzaam verandert de publieke opinie en omarmt de bevolking hem als de verpersoonlijking van Britse onverzettelijkheid. Sommige critici nemen het de auteur kwalijk dat hij zich te eenzijdig richt op die positieve rol van Churchill en kennelijk geen oog heeft voor diens vele gebreken. De meer duistere kanten van Churchill komen in deze monografie inderdaad nauwelijks aan bod: zijn soms knorrige en bitse karakter, zijn wisselende standpunten en politieke voorkeuren als hem dat beter uitkwam, zijn racistische uitspraken uit het verleden en zijn fascinatie voor oorlog waarin alles geoorloofd is voor koning(in) en vaderland. Maar daar staat tegenover dat Churchill in deze achttien maanden ontegenzeggelijk de juiste man op de juiste plek is. En dat weet de auteur ons in een prettig leesbaar boek overtuigend duidelijk te maken.

Hans Vermeer

LIMBURGSE FAMILIEGESCHIEDENIS TEGEN DE ACHTERGROND VAN DE MIJNGESCHIEDENIS

Een familiegeschiedenis tegen de achtergrond van de 'grote' geschiedenis: het lijkt soms dé succesformule voor historische boeken. Zie hier voor bijvoorbeeld Geert Mak met *De eeuw van mijn vader*, Judith Koelemeijer en *Het zwijgen van Maria Zachea* en *Het pauperparadijs* van Suzanna Jansen. Recent kreeg Alexander Münninghof de Libris Geschiedenis Prijs voor *De stamhouder*, het verhaal van zijn vader en grootvader. *Het geluk van Limburg* van Buitenhof-presentatrice Marcia Luyten is net iets anders. Het gaat over een eeuw in Zuidoost-Limburg, de Mijnstreek, de eeuw waarin 'Holland' als een soort van kolonisator het zwarte goud de grond uit liet halen en, toen dat niet meer nodig was, de streek in de steek liet. Het gaat ook over de geschiedenis van de familie van Jack (zeg: Sjak) Vinders, telg uit een mijnwerkersgeslacht en een Limburgse beroemdheid. Net als de auteurs van de genoemde boeken, is Luyten erin geslaagd om een (niet haar eigen) familiegeschiedenis te verweven met de twintigste-eeuwse mijngeschiedenis.

Het geluk van Limburg is sarcastisch bedoeld. Natuurlijk, het werk honderden meters onder de grond schonk werk aan duizenden, nee tienduizenden arbeiders. Maar wat voor werk was dat? Hard, benauwd, ongezond en angstaanjagend voor wie dit niet aankon. De kompels droegen hun lot met trots. Het waren mannetjesputters, gedrongen, geblokte figuren met passie voor de fanfare, de harmonie, de

duivensport en natuurlijk voetbal. Als kleine jongen had Sjaakie ontzag voor zijn grootvader Hendrik, die op de tuba weleens de overige muzikanten van de harmonie Sint-Barbara omverblies. In 1950 werd Limburgia landskampioen door in het Olympisch Stadion Ajax met 0-6 te verslaan. De mijn, de kerk, de staat en later de vakbond bepaalden wat er gebeurde. Marcia Luyten heeft het meerdere keren over *social engineering*; de Zuid-Limburgse boeren moesten klaargestoomd ►

Marcia Luyten HET GELUK VAN LIMBURG

HET GELUK VAN LIMBURG. Marcia Luyten (De Bezige Bij, Amsterdam/Antwerpen 2015), 368 blz., € 19,90